Ikääntyneiden kotihoidon teknologioita halutaan kehittää

28.9.2020

Nykyisessä hallitusohjelmassa on kirjaus ikääntyneiden kotihoidon kehittämisestä sekä teknologioiden hyödyntämisestä kotona asumisen tukena (Osallistava ja osaava Suomi 2019, 149-150). Ikääntyneiden palvelujen tehostaminen, heitä koskevan tiedon parempi hyödynnettävyys, ikääntyneiden huomioiminen palveluja suunniteltaessa ja hoitoa kehitettäessä sekä heidän toimintakykynsä ylläpito on elintärkeää, kun väestö vanhenee ja huoltosuhde laskee.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksella käynnistyi syksyllä 2020 kansallinen STM:n rahoittama Kotona asumisen teknologiat ikäihmisille (KATI) -ohjelma, jonka tarkoitus on edistää uusien teknologioiden hyödyntämistä kotona asumisessa, kotihoidossa ja kotiin tuotavissa palveluissa. KATI-ohjelma käynnistyi suunnitteluwebinaarilla 2.9.2020. Webinaarissa esiteltiin syksyllä avautuvaa STM:n hankehakua sekä kuultiin Ikäteknologiakeskuksen ja Terveysteknologia ry:n näkökulmat aiheesta. Iltapäivän työpajoissa käytiin läpi niin ikäihmisten ja heidän läheistensä kuin terveydenhuollon ammattilaisten sekä kuntien ja palveluntuottajien tarpeita, näkökulmia ja ratkaisuja kotona asumisen haasteisiin.

Moniammatillista yhteistyötä tarvitaan

Toimivien teknologioiden kehittämiseen vaaditaan moniammatillista yhteistyötä, yhteiskehittämistä. KATI-ohjelmassa avautuu siis loka-marraskuussa rahoitushaku liittyen teknologioiden pilotoimiseen ja käyttöönottamiseen kotona asumisessa, kotihoidossa ja kotiin tuotavissa palveluissa. Hankkeiden hakijoiksi toivotaan alueellisia sotetoimijoita laajoina konsortioina, jotka sisältävät sotealueiden sisältä kuntia, sosiaali- ja terveysalan palveluntuottajia, koulutus- ja tutkimusorganisaatioita sekä teknologiayrityksiä. Hankkeiden toivotaan sisältävän teknologioiden ja palvelujen yhteiskehittämistä, jossa tulevat tulla kuulluiksi kaikkien osapuolten näkökannat. Näitä ovat kotona asuva henkilö, kotihoidon henkilöstö, sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajat, teknologian kehittäjät sekä kunnat.

Pilotointia on tehtävä yhteiskehittämällä ja aiheiden on perustuttava käyttäjien tarpeisiin. Pilotoitavien teknologian toivotaan olevan moniammatillisia ratkaisuja ja kokoavia tuotteita, palveluja ja alustoja, ei niinkään yksittäisiä teknologioita. Pilotoida voi esimerkiksi kodin seurantateknologiaa ja etämonitorointia, kotona asuvan henkilön omaseurantalaitteita sekä robotiikka- ja tekoälyratkaisuja, joita voivat olla esim. keskusteleva tekoäly, lääkehoidon ratkaisu tai muu perusteltu robotti tai tekoäly. Teknologioiden on tuettava itsenäistä ja turvallista kotona-asumista ja / tai ikääntyneiden toimintakykyä. Hankkeissa on toteutettava vaikutusten arviointia yhteistyössä THL:n kanssa. Arviointi voi kohdistua hyvinvointivaikutuksiin (toimintakyky, terveydentila, palvelujen tarve), henkilöstövaikutuksiin (esim. työtyytyväisyys), kustannusvaikutuksiin ja / tai teknologiaratkaisujen toimivuuteen (yhteentoimivuus).

KATI-ohjelman aloituswebinaarissa 2.9.2020 tunnistettiin monia haasteita kotihoidon teknologioiden

nykytilaan ja kehittämiseen liittyen. Keskusteluissa löydettiin myös muutamia mahdollisia ratkaisuja kehittämisen eteenpäinviemiseksi. Sosiaali- ja terveysalan organisaatioihin toivottiin teknologiasta innostuneita työntekijöitä, joiden kautta teknologioiden levittäytymisen alalle nähtiin olevan mahdollista. Koulutusorganisaatioilta toivottiin poikkitieteellistä koulutusta, jotta sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat kasvaa ja oppia teknologiamyönteisiksi ja -osaaviksi ammattilaisiksi. Monitieteisyyden ja asioiden yhdistelyn taidon nähtiin olevan eduksi alalla. Työpajoissa sosiaali- ja terveysalan yritysten teknologisen kehittymisen nähtiin linkittyvän usein johtajuuteen. Johtajilta vaaditaan tiedon tuottamista ruohonjuuritasolle, työntekijöiden (ja koko muun organisaation) mukaan ottamista teknologiapäätösten tekoon sekä ymmärrystä työprosessien muuttumisesta ja ajan käytöstä liittyen uusiin teknologioihin. Hankkeiden nähtiin olevan yksi tärkeä väylä tuoda tietoa kentälle teknologian mahdollisuuksista.

Yhteisen data-alustan puute haasteena

Yleiseksi haasteeksi teknologioiden käyttöönotossa ja integroinnissa sosiaali- ja terveysalalle nähtiin ajan puute. Johtajilta toivottiin joustavuutta työpäivien kulkuun etenkin teknologioiden pilotointivaiheessa ja implementoinnin alkuvaiheessa. Toisaalta yhdeksi ratkaisuksi nostettiin teknologiamyönteisten kenttätyöntekijöiden mahdollisuus päästä toteuttamaan pieniä mikropilotteja eli testaamaan mahdollisia teknologiaratkaisuja nopeasti, jolloin muiden työntekijöiden aikaa säästyy. Living lab -tyyppisiä ympäristöjä toivottiin johtamiseen ja sen hallintaan (vrt. simulaatioympäristöt). Yhdeksi suurimmista haasteista nostettiin yhteisen data-alustan puute. Tällä hetkellä teknologioita kehitetään pirstaleisesti ja siten niistä kerääntyy tietoa hajanaisesti erillisiin sovelluksiin ja laitteisiin, jolloin datan yhdistäminen ja siten kokonaiskuvan muodostaminen ikääntyneen tilanteesta on vaikeaa. Ratkaisuksi toivottiin yhteistä data-alustaa, johon kaikki tieto ikääntyneen kotoa kerääntyisi historiaksi (perustilaksi) ja josta analyysimenetelmiä (tekoäly) kehittämällä voitaisiin myöhemmin saada henkilökohtaisia herätteitä esim. ikääntyneen toimintakyvyn muutoksesta. Kunnilta ja kuntayhtymiltä toivottiin kykyä vaatia ratkaisuja kotihoidon palvelujen ongelmiin ja kehittämishaasteisiin, eikä niinkään vaatimusten asettamista yksittäisistä teknologioista.

Etelä-Pohjanmaan alueella sosiaali- ja terveysalan palveluntarjoajat ovat jo ottaneet käyttöön teknologioita ikääntyneiden kotihoidossa ja palveluissa. Näitä ovat esimerkiksi etäyhteyksillä toteutettavat kotihoidon käynnit, etälääkärivastaanotot, turvalukot, -puhelimet ja -rannekkeet sekä muut turvapuhelimen kautta liitettävät teknologiat. Lokakuussa avautuva KATI-ohjelman hankehaku mahdollistaa Etelä-Pohjanmaan alueellakin kotihoidon teknologioiden edelleen kehittämisen ja yhtenäistämisen sekä terveydenhuollon ammattilaisten ja kotona asuvien ikääntyneiden näkökulmien kuulemisen. SeAMKin sosiaali- ja terveysala on vienyt maakuntaan viestiä avautuvasta hankehausta ja aloittanut tiedustelut mahdollisen konsortion kasaamisesta. Kotihoidon kehittäminen on tärkeää alueellamme, sillä Etelä-Pohjanmaalla ikääntyneitä on jo tällä hetkellä enemmän kuin Suomessa keskimäärin ja ikääntyneiden osuus tulee myös ennusteiden mukaan kasvamaan täällä keskiarvoa nopeammin (Tilastokeskus 2019).

Merja Hoffrén-Mikkola, yliopettaja, SeAMK sosiaali- ja terveysala
Jaana Vainionpää, projektipäällikkö, SeAMK sosiaali- ja terveysala
Sami Perälä, kehittämispäällikkö, SeAMK sosiaali- ja terveysala

Lähteet:

Kotona asumisen teknologiat ikäihmisillä -ohjelma (KATI). Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kotona-asumisen-teknologiat-ikaihmisilla-ohjelma-kati-?redirect=%2Ffi%2Ftutkimus-ja-kehittaminen%2Ftutkimukset-ja-hankkeet%2Fkaynnissa-olevat-tutkimukset-ja-hankkeet

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. 10.12.2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tilastokeskus 2019. Väestörakenne. 19.6.2019. Etelä-Pohjanmaan liitto. [Verkkosivu]. [Päivitetty 4.11.2019.] [Viitattu 17.6.2020]. Saatavana: https://www.epliitto.fi/vaeston_ikarakenne.